

ÇAĞLAR BOYUNCA KİTAP VE ÖNEMİ

Arslan ÖZBEY

Protestanlığın babası Martin Luther, matbaanın icadı için: (İnsanlığın ikinci kurtuluşu... Cehaletin karanlıklarından kurtuluş) demişti. 18. asrın Fransız science politique'cisi Siéyes de; "kitap basımı Avrupa'nın yüzünü değiştirdi, bütün dünyanın yüzünü de değiştirecektir" demiştir.

Kuşkusuz, matbaa makinesinin icadı, kitap basımını birdenbire artırmıştır. İlk kitabın Gutenberg tarafından basıldığı 1450 yılından 1500 yılına kadar ki elli yıl içinde basılan eser sayısı 30.000 iken, onaltıncı yüzyıl içinde basılan kitapların 250.000'e yükselmiş, 19. Yüzyılda da yedi milyonu aşmıştır.

İçinde yaşadığımız yirminci yüzyılın kitap adedinin 20 milyonu aşacağı sanılmaktadır. Birçok düşünürler, bir kitap tufanı devrine girdiğimizi söylemektedirler.

Buna karşılık, birçok düşünürler de bildiğimiz şekli ile kitapçılığın ölmeye başladığını, kitabın yerini, bundan böyle sinema, radyo ve televizyonun, teypin, son zamanlarda büyük rağbet gören "video teyplerin" ve nihayet mikrofilme çekilmiş betiklerin alacağını haber vermektedirler. Ancak bu iddiaların haklı ve haksız bazı yanları mevcuttur. Gerçekten de, son 20-30 yıl içinde film şeklindeki, teyp kaseti ve plak şeklindeki 'konuşan kitapların' sayısında büyük artış olmuştur. Örneğin Amerika'nın "Time" ve "Newsweek" gibi belli başlı haftalık dergileri, âmâ olanlar ile okumağa zamanı olmayanlar için kasete alınmış, yani sesli dergiler de yayınlanmaktadır. Bir başka değişle: aynı derginin hem yazılı hem de sözlü şekli her hafta satışa çıkarılmaktadır.

Fakat bununla beraber dünya kitap sayısında da, çok büyük artışlar kaydedilmiştir. Örneğin UNESCO nun verdiği rakamlara göre, 1956 da 290.000 olan kitap sayısı, 1969 da 500.000'e yükselmiştir. Bu veriler kitapçılığın ölmediğini, tam tersine gittikçe geliştiğini göstermektedir.

Kitapçılığın gittikçe gelişeceğinin bir başka delilini de, diğer alanlarda da kanıtlayabiliriz. 'Nasil ki filmcilik tiyatroyu, radyo plakçılığı, televizyon da sinemayı ortadan kaldıramamışsa, diğer kültür araçları da kitapçılığı ortadan kaldıramayacak, aksine kitaba destek olacaklardır.

Zira, bunların her biri ayrı bir gereksinmeye yanıt vermektedir.

Bu hükme nasıl varabiliyoruz? neden kitabın ölmeyeceğini söyleyebiliyoruz? Nedeni gayet basittir; "film, radyo, teyp, ancak çalıştırıldıkları anda bilgi kaynağı olmaktadırlar. Radyo sustuğu, televizyon durduğu anda, bilgiler de birlikte durmaktadır.

Kitapta ise, bilgi ebedi olarak yazılmıştır. Her istediğimiz zaman bu bilgiye başvurabiliriz.

Sonra radyo ve film gibi araçların verdiği bilgi kesin değildir. Halbuki kitapta yazarın ne söylediği, değişmez bir şekilde yer almıştır.

Şu noktayı da belirtmek yararlı olur ki, saydığımız bilgi kesin değildir. Halbuki kitapta yazarın ne söylediği, değişmez bir şekilde yer almıştır.

Şu noktayı da belirtmek yararlı olur ki, saydığımız bilgi araçlarının her biri, verilecek bilginin içeriğine ve karışıklığına göre ayrı bir değer taşımaktadırlar. Örneğin basit olaylar sözle daha iyi ifade edilebilir.

Biraz daha karışık ve detaylı bilgiler için, sesle resmin bir araya gelmesi gereklidir. Çok daha ayrıntılı olan ve daha fazla dikkat, düşünme isteyen bilgiler için ise, ancak tesis ve gereçlere ihtiyaç vardır.

İşte tüm bu açıkladığımız nedenlerden ötürüdür ki, kitapçılık ölmeyecek ve gittikçe gelişecektir.

Hemde Türkiye'miz gibi gelişmekte olan ülkeler için kitabın hayati önemi hiçbir şekilde inkâ edilemez.

Bu yüzdendir ki, son 15 yıl içinde Türk kitapçılığında, tarihimizin hiç bir devrinde görülmemiş bir hızlı gelişmeye tanık olmuş bulunuyoruz.

Bugün, kitap yerine geçecek araçlar arama gereksinmesi, daha ziyade 'yukarıda bahsini ettiğimiz kitap tufanı' olayının bir sonucu olmaktadır.

Bu konuyu en güzel şekilde belirten editör ve kütüphaneci; Amerika'nın Yale Üniversitesi kütüphane müdürü "Rider" dir. Rider'in daha 1944 de yazdığı kitabına göre, yine Yale Üniversitesinin kütüphanesindeki kitap sayısı 50 yıl sonra 200 milyon cildi bulacaktır. Bu kadar kitap için gerekli rafları yan yana koyduğumuz takdirde 12.000 kilometrelik bir uzunluk elde etmiş oluruz.

Yine bu kadar kitap için gerekli fiş çekmecesi ve katalog dolapları 600 dönümlük bir araziyi kaplayacak kadar çoktur. Çekmece sayısının da 750.000 in üstünde olması gereklidir.

Kütüphaneye her yıl gelecek en az 12 milyon cilt eseri sınıflandırmak ve fişlere işlemek için, en azından 6.000 memura gerek olacaktır.

İşte bütün bu durumlardan dolayı, kitapları kitap olarak değil de, mikروفilm halinde saklamak ihtiyacı kendini apaçık belli etmektedir.

Mikروفilm yöntemine aslında çoktan başvurulmuştur. Örneğin, Birleşmiş Milletlerin New York'daki kütüphanesinde, gazeteler, mikروفilm halinde sağlanmaktadır. Yine aynı kütüphanede, Birleşmiş Milletlere ait müzakere zabıtları ile diğer dökümanları da mikروفilm halinde muhafaza edilmektedir.

Fakat bütün bu açıklamalarımıza rağmen, bugünün kitaplığının, daha doğrusu başka bir deyimle, bugünün kültür hayatının 1 numaralı meselesi, kitapları koyacak yer sorunu değil, "bilimsel ve teknik bilgi tufanı" meselesidir.

Konunun önemini daha açıklıkla anlatabilmek için 'tıp biliminden' bir örnek verelim.

Bugün dünya, tıp konusunda 10.000 kadar gazete ve dergi yayınlanmakta ve bunların içinde her yıl 200.000 e yakın bilimsel yazı ve tıbbî içerikli makaleler yer almaktadır.

Ayrıca yine 'tıp' ile ilgili olarak, her yıl 5.000 kitap, 30.000 patent, 20.000 e yakın teknik rapor yayınlanmaktadır.

Şimdi bir doktor, kendini ilgilendiren bütün yayınları Ocak ayından itibaren "birinci günden" başlayarak okumaya başlasa ve saatte 4 yayın, haftada 40 saat olmak üzere bir yıl sonra, yani "31 Aralık" tarihine kadar ki devrede yukarıda bahsini ettiğimiz miktardaki kitabın ancak yarısını okuyabilecektir.

Bugün, milyonlarca eseri bulunan büyük kütüphaneler için elektronik beyinlere büyük gereksinme vardır. Yine, Birleşmiş Milletler'in kütüphanesinden bir örnek vermek gerekirse denebilir ki, Birleşmiş Milletler Örgütünün arşivi-ne ait olan belgelerin tasnifi, fişleri işlenmesi, özetlerin yapılması için computerlere mutlak bir gereksinme vardır.

Buna bakarak, birçok kimseler yarının kütüphanecilerinin kitaplar arasında, bir masa başında oturan kimseler değil, bir uçağın komuta odasındaki yüzlerce kadrın ve göstergenin, buton ve ibrenin karşısında oturan bir pilota benzeyen kimseler olacağını söylemektedirler.

Bu kütüphaneler otomatik tercüme aygıtlarının da bulunacağını, bu aygıtların bilinmeyen dildeki makaleleri bir anda bilinen dile çevireceklerini de sözlerine eklemektedirler. Fakat buna rağmen kitapların yerini elektronik beyinlerin, mikروفilmilerin alacağını söylemeye olanak yoktur.

Bugünkü durum, geleceğin kitaplıklarının daha ziyade "ihtisas" kütüphaneleri olacağını, yani belirli kütüphanelerde toplanacağını ve bunun kütüphanecilik bakımından büyük kolaylıklar sağlayacağını göstermektedir.

Kitap sanayinin gelişmesi üzerinde en büyük etkiyi gösterecek olan hususlardan birisi de okur-yazar sayısıdır. Bugün dünyada 2 milyara yakın kişi, okuma-yazma bilmemektedir. Ve büyük küçük her devlet okuma-yazma bilmeyenlerin sayısını azaltma yarışına girmiş bulunmaktadır.

Bu iki milyar insanın bir anda okur-yazar ve aydın durumuna geldiğini bir an için düşünelim. O zaman ne kadar kitaba ve dergiye gereksinme olacağı kendiliğinden ortaya çıkacaktır.

Bugün kitap basımının azalmakta olduğuna dair rakamlar verilmektedir. Örneğin: Fransa'da 1966 da 19.287 eser basılmışken, 1968 de 643 adet daha az kitap basılmıştır. İtalya'da 1966'da 10.000 olan kitap basımı, iki yıl sonra 1.700 adet daha az basılmıştır.

Fakat buna rağmen İngiltere'de, kitap sayısı aynı devrede 28.490 dan 32.680'e, Federal Almanya'da 22.720 den 30.223'e yükselmiştir.

Bu eksiliş ve artışı, ancak bahse konu yıllara ait piyasa şartları ile açıklanabilir. Zira, memleketler arası değil de toplam olarak alındığında, dünya kitap üretiminin iki misline yakın bir artış göstermiş olduğunu yukarıda açıklamış bulunuyoruz.

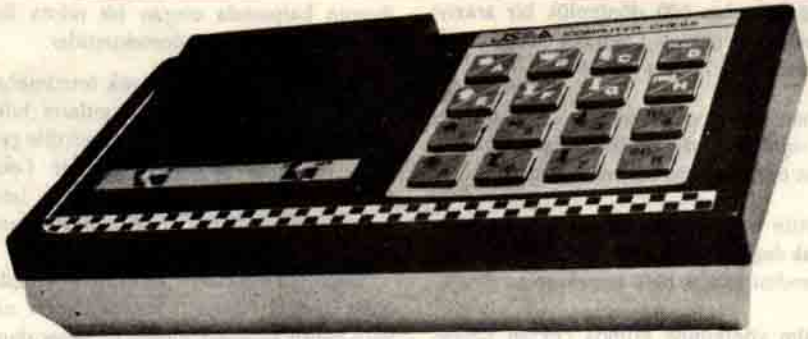
Altı yıl önce, 1972 yılını UNESCO, kitap yılı olarak ilân etmiştir. Bu yıl içinde bütün dünya ülkelerinde bol bol kitap sergileri düzenlenerek; temsiller verilerek, kitabın önemini belirten radyo-televizyon programları oluşturularak, kitabın bilimsel işlevi tüm insanlara empoze edilmeye çalışılmıştır.

Kütüphanelerimiz, paha biçilmeyecek derecede değerli ve çok elyazması eserleri ile zengin

bir içeriğe sahip yapıtlarla doludur. Devlet arşivlerimiz dünya tarihine ışık tutacak milyonlarca belgelerle doludur.

Bu kitapların ve belgelerin, mikrofilmlerle veya tanıtıcı anlamda eserler halinde yayımlanması, gerek kendi halk kültürümüz, gerekse insanlık için çok önem taşımaktadır.

Ayrıca, Millî Eğitim Bakanlığının, yıllarca önce başlamış olduğu klâsik eserler ve folklor yapıtları yayımına devam etmesini, "dünyanın ulus edebiyatlarında seçkin yerleri olan büyük eserlerini, noksansız şekilde dilimize çevirtme hizmetini, etkin bir görev süreci içinde devam ettirmesini istemek, sanırız en doğal hakkımız olmaktadır.

SATRANÇ OYNAYAN BİLGİSAYAR

Geçen sayılarımızın birinde elektronik dilmaç (tercüman) dan söz etmiş ve elektronik tekniğinin ne kadar hızla ilerlemekte olduğundan güzel bir örnek vermiştik. Yukarıda gördüğümüz resim ise herkesin kendi kendine satranç oynayabileceği bir bilgisayardır. İki programı vardır. Birincisi satranca yeni başlayan amatörler için, öteki de ustalar içindir. Bu bilgisayarlar Avrupa ve Amerika'da halen 200-250 dolara satılmaktadır.

Bu vesile ile ulusal satranç ustalarımızdan Sayın Kahraman Olgaç'ın hazırladığı Kasparov-Browne oyununu sunuyoruz. Bilindiği gibi Garry Kasparov 16 yaşında Bakülü bir öğrencidir. Yugoslavya'da Banjaluka kentinde yapılan büyük satranç turnuvasını açık farkla kazanarak satranç dünyasında büyük bir ilgi uyandırmıştır. Aşağıdaki oyunda üç kez Amerika şampiyonluğunu kazanan büyük usta Browne'i nasıl yendiği görülmektedir.

Kasparov - Browne Banja Luka 1979

1. d4 - Af6; 2. c4 - e6; 3. Af3 - b6; 4. a3 - c5?!
5. d5 - Fa6?;
6. Vc2 - ed; 7. cd - d6; 8. Ac3 - Abd7; 9. Ff4 - Fe7;
10. g3 - 0-0; 11. Fg2 - Ke8; 12. 0-0 - Ah5; 13. Fd2 - Ahf6;
14. Kfel - Ff8; 15. a4 - Ag4; 16. Ab5 - Fb7; 17. e4 - a6;
18. Aa3 - Kb8; 19. h3 - Agf6; 20. Fc3 Vc7; 21. Ad2 - Fc8;
22. Ff1 - g5?!
23. Af3 - h6; 24. Ac4 - b5; 25. ab - ab;
26. e5l - Ad5; 27. Ad6 - Fd6; 28. ed - Vd8; 29. Ae5 - Ab4;
30. Vd2 - Ae5; 31. Ke5 - Ke5; 32. Fe5 - Ac6; 33. Ve3 - Ae5
34. Ve5 - c4; 35. Fg2 - Fe6; 36. Ka7 - b4; 37. Fe4 - c3;
38. Fh7 + l - Şh7; 39. Ve6 - Siyahlar terkeder.

